

آواز در خیابان

ایمان پاک‌نهاد
روزنامه نگار

دقیقه‌های زیادی طول کشید که پیرزن خودش را برساند نزدیکی‌های جمعیت. خطوط چروک صورتش از دو طرف ماسک پیدا بود اما چشم‌ها برق بودند. ایستاد. دست دیگرش را هم بر عصا تکیه زد و خیره شد به آدم‌ها و به شمع‌ها. از آواز آدم‌ها لاله می‌دمید و از چشم‌های زن باران می‌بارید.

شب هفدهم مهر ۱۳۹۹ در خیابان جم تهران حادثه‌ای رخ داده بود. خیابان همان خیابان نبود و درخت‌ها همان درخت‌ها نبودند و آدم‌ها

همان آدم‌هایی نبودند که بی‌هوا از کوچه‌های پاییزی رد شوند. آدم‌ها در شب هفدهم مهر ۱۳۹۹، در تقاطع خیابان جم و مطهری تهران، ساعت‌های بسیار، نشسته و ایستاده، آواز خواندند و سوگاری کردند. چرا که محمدرضا شجریان در بیمارستان جم چشم‌هایش را برای همیشه بسته بود. آواز آن آدم‌ها ناقوس مرگ کسی بود که نباید می‌مرد، اما بازوی مرگ چنان بی‌رحم و چنان پرزور تن شجریان را تنگ در آغوش گرفته بود که دیگر راه گریزی نبود. تنش عصر پنجشنبه رفت اما آوازش از حنجره هزاران نفری بیرون می‌آمد که برای وداع آمده بود. مثل

آن پیرزن که گوش سپرده بود به آواز با غمی در نهانخانه دل.

آدم‌ها می‌گریستند و آواز می‌خواندند و فریاد برمی‌کشیدند. بیماران بیمارستان جم پرده اتاق‌ها را کنار زده بودند و پنجره را روبه خیابان سوگوار باز کرده بودند به تماشا یا شاید به انتظار نوبت مرگ خود.

در کوچه پشتی اما یک مسیر از خروجی سردخانه بیمارستان به سمت مطهری باز شد. از لای دردها می‌شد دید که تابوتی را بر پشت بنزی سیاه‌رنگ سوار می‌کنند. دشوار نبود فهمیدن اینکه آن پیکر از آن محمدرضا

شجریان است. پیکری است که از حنجره‌اش نغمه‌ها تراویده. نغمه‌هایی برای صلح، برای زیبایی و برای خیابان. همان خیابانی که آن شب پر بود از آدم‌هایی که می‌خواستند استاد آواز ایران در تهران تشییع شود. همان‌هایی که همایون، پسر شجریان را صدا کردند که خواسته‌شان را به او بگویند. تا اینکه همایون آمد و از خواست خانواده گفت. از اینکه شجریان در خراسان و کنار «حضرت فردوسی» به خاک سپرده خواهد شد. گفت و رفت. اما آدم‌ها ماندند در خیابان با نغمه‌هایشان و با اشک‌هایشان.

بازتاب درگذشت شجریان در رسانه‌های خارجی

«او» موسیقی سنتی ایران را متحول کرد



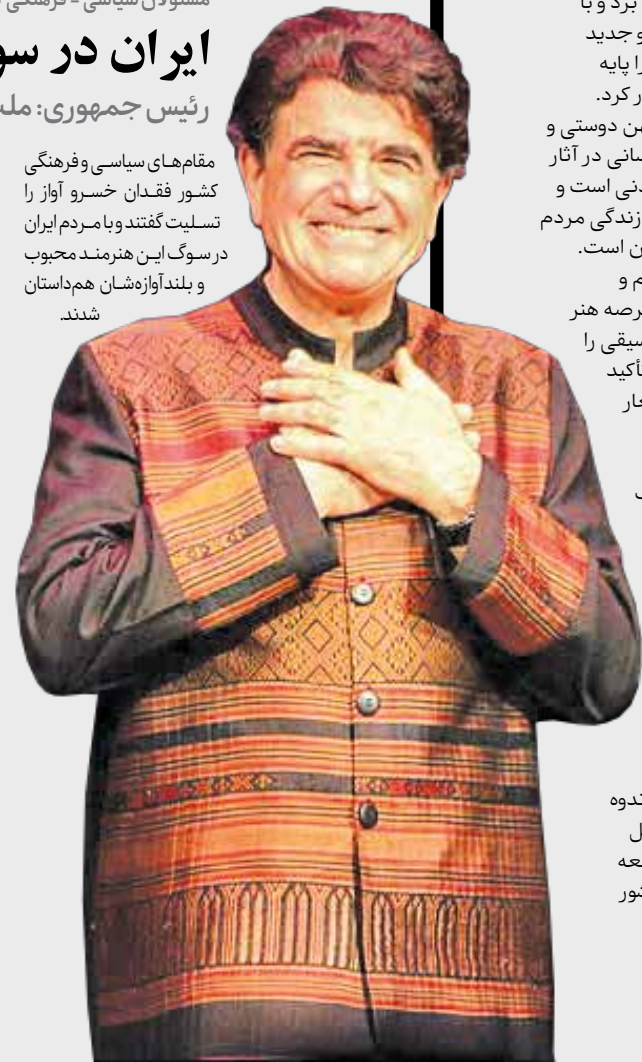
علی محمدی / ایران

هنری آمیخته با زندگی مردم

احمد مسجدجامعی
عضو شورای شهر تهران

ایران سرزمین هنر و هنرمندان بوده و هست؛ در دوره ما بسیاری از اصحاب شعر و هنر و اندیشه درخشیده‌اند و همه آنها در جایگاه رفیع خود منزلتی درخور دارند و عزیزند و محترم. استاد محمدرضا شجریان یکی از جمع اینان است که محضر بسیاری از پیشکسوتان روزگار خود را بویژه در حوزه شعر و آواز و موسیقی و کم و بیش خط و خوشنویسی دریافت و با استعداد سرشار و پشتکار تحسین برانگیزش از همه آنها بخوبی بهره برد و با تلفیقی از قدیم و جدید سنت‌های نوینی را پایه گذاشت و ماندگار کرد.

مردم‌داری و میهن دوستی و توجه به گوهر انسانی در آثار شجریان مثال زدنی است و هنر او آمیخته با زندگی مردم و راز و رمز ایرانیان است. شاگردان مستقیم و غیرمستقیم او عرصه هنر و بویژه آواز و موسیقی را دگرگون کردند؛ تأکید او بر انتخاب اشعار فاخر از شاعران کهن و نوپرداز و روایت او در قالب موسیقایی، به بسط و ماندگاری زبان و ادب فارسی بسی مدد رساند. درگذشت او ضایعه‌ای جبران‌ناپذیر است. این غم و اندوه را به خانواده، خیل دوستداران و جامعه فرهنگ و ادب کشور تسلیت می‌گوییم.



مسئولان سیاسی - فرهنگی کشور درگذشت استاد آواز ایران را تسلیت گفتند

ایران در سوگ اسطوره بزرگ هنر

رئیس جمهوری: ملت قدرشناس ایران، یاد این هنرمند محبوب را همواره زنده نگه خواهد داشت

حسن روحانی رئیس جمهوری روز پنجشنبه ساعتی پس از انتشار خبر درگذشت او پیام تسلیتی با این مضمون صادر کرد: «انالله وانا الیه راجعون؛ درگذشت استاد آواز ایران و هنرمند نامدار محمدرضا شجریان، موجب تأثر وتالم فراوان گردید. این چهره برجسته هنری و آفریننده ماندگارترین نواهای دلنشین ایرانی و خواننده ربنا ی رمضان، با ذوق هنرمندانه و تلاش فراوان، میراث ارزشمند ویرجانبه‌ای از خود به یادگار گذاشت. یقیناً ملت قدرشناس ایران، نام و یاد او آثار این هنرمند محبوب را همواره در خاطره‌ها، زنده نگاه خواهد داشت. اینجانب این ضایعه را به خانواده محترم و همه علاقه‌مندان و دوستداران ایشان، خصوصاً جامعه هنری کشور تسلیت عرض می‌کنم واز خوانند بزرگ برای آن مرحوم، رحمت وغفران الهی برای عموم بازماندگان صبر و شکیبایی مسألت‌دارم.»

اسحاق جهانگیری، معاون اول رئیس جمهوری هم در پیام خود درگذشت این چهره شاخص فرهنگ ایران را «ضایعه‌ای ملی» توصیف کرد و با بیان اینکه «هر ایرانی و هر کس که در دور و نزدیک این سرزمین به ادب و زبان فارسی و فرهنگ و تمدن ایرانی و اسلامی دلپسته است حق دارد که سوگوار فقدان این چهره نام آور و سختکوش باشد»، تأکید داشت: «نام او به یقین در آینده نیز همچنان خواهد درخشد چنان که میراثی گرانقدر در گذشته و حال داشته است.»

در بخشی از پیام **سیدعباس صالحی** وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز آمده است: «درگذشت ترم ماندگار ایران استاد محمدرضا شجریان موجب تأثر وتألم عمیق گردید، شجریان نمای موسیقی اصیل ایرانی و از نام‌های هویت هنری این سرزمین است. وجوه متنوع استاد فقید،

در کنار هوشمندی کم نظیر او در انتخاب مناسب از گنجینه گرانبهای شعر و ادب فارسی، آواز و موسیقی او را جودان و نامیاز ساخت. بخش مهمی از ادبیات ایران با نغمه او در گوش و جان نسل جوان ونوجوان راه یافت و آنان را با حکمت وادب این سرزمین پررنگر آشنا و همراه ساخت... اینجانب فقدان این هنرمند گرانمایه را به جامعه بزرگ هنری کشور، عموم علاقه‌مندان وبویژه به خانواده محترم استاد شجریان، تسلیت می‌گویم واز خداوند متعال رحمت واسعه و آرامش ابدی برای آن مرحوم وصبر و بردباری بازماندگان معزز را آرزومندم.»

محمدجواد ظریف نیز در فقدان «اسطوره بزرگ هنر» و «سفیر پرافتخار پارسی گویان جهان»، این گونه نوشت: «برای آنانی که سال‌ها با صدای روحانی این شجره هنر ناب افطار کردند، عمری میهمان مناجات او در سحرگاهان بودند و همراه همیشگی نغمه‌های دل انگیزش در خلوت و جلوت، بزم و رزم و ضیافت و سیاحت بودند، محمدرضا شجریان یک نام همواره مانا است.» ظریف در این پیام تسلیت به خانواده ودوستداران شجریان افزود: «از خداوند رحمان و رحیم مسألت دارم که او را مشمول رحمت خاصه خود و میهمان ضیافت داوودی و نغمه خوانی فردوسیان در سرای باقی بگرداند.» **سیدحسن خمینی**، یادگار امام (ره) هم در پیام تسلیت درگذشت استاد محمدرضا شجریان تأکید کرد: «بی‌شک نام و آوازه ایشان فراتر از زمانه ما و در پهنه‌ای وسیع‌تر از جغرافیای ماباقی خواهد ماند.»

روز پنجشنبه همچنین **علی لاریجانی** در پیامی به عنوان مشاور و مقام معظم رهبری درگذشت این هنرمند بلندآوازه و فرهیخته را تسلیت گفت و افزود: «صدای آشنای آواز میراث اسلامی، ایرانی در دل‌ها آرام گرفته

روزنامه نیویورک تایمز هم به نوبه خود نوشت: «آوای شجریان نسل‌های متعددی را پوشش داد و از مرزهای فراوانی عبور کرد تا به هنگام مرگ او نیز هر قشری از مردم حتی در روزهای سخت کرونا بی‌یاد او را زنده کند و آه و افسوس بکشند. مردم زیادی در سطح جهان و بویژه ایرانیان دور از وطن پس از درگذشت شجریان پست‌های زیادی گذاشتند و با خانواده وی ابراز همدردی کردند تا این عبارت که «رسانترین صدای هنر ایران آرام گرفته است» معنای قزون‌تری بیابد. گفتنی است نشریات و سایت‌های معتبر رویترز، فرانسه ۲۴، CBS، وال استریت و شبکه‌های ملی رادیو وتلوویژن ترکیه هم واقعه درگذشت شجریان و دستاوردهای وی را پوشش خبری دادند و او را الگوی از دست رفته موسیقی سنتی ایران نامیدند.



ایران اسلامی، حزب اسلامی کار و حزب مجمع اینترگران هم از جمله احزاب سیاسی بودند که درگذشت شجریان را تسلیت گفتند. در این میان البته خبری از پیام‌های تسلیت چهره‌های شاخص واحزاب اصولگرا حداقل تا زمان تنظیم این گزارش منتشر نشده است.

■ بازتاب جهانی یک فقدان

درگذشت استاد شجریان نه فقط در ایران ونه فقط در کشورهای فارسی زبان که در سراسر جهان بازتاب داشت. این چنین بود که **نیچروان بارزانی** رئیس اقلیم کردستان عراق و **عبدالله عبدالله** سیاستمدار برجسته افغانستان در پیام‌های جداگانه ای درگذشت او را تسلیت گفتند. عبدالله رئیس شورای عالی مصالحه ملی افغانستان با انتشار پیام تسلیتی در ژنای درگذشت این «آواز خوان نامدار حوزه تمدنی ماوزبان فارسی» نوشت: «محمدرضا شجریان، میراث مشترک فرهنگی کشورهای منطقه، معرف اشعار شاعران بزرگ زبان فارسی از جمله مولوی، حافظ، سعدی و فردوسی است.» نیچروان بارزانی هم در پیام خود نوشت: «تنها صداست که می‌ماند... با نهایت اندوه، درگذشت خسرو آواز ایران زمین واسطوره تکرار ناشدنی موسیقی را به خانواده محترم شجریان، جامعه هنری ودوستداران ایشان تسلیت عرض می‌نمایم.»

غیر از این سفرای کشورهای اتریش، فرانسه، سوئیس، انگلیس، جمهوری آذربایجان وکرواسی از جمله مقامات خارجی بودند که با یادداشت‌هایی درگذشت این هنرمند را به دولت و مردم ایران تسلیت گفتند. دفتر نمایندگی سازمان ملل در تهران هم در پیامی در توئیتر نوشت: «خانواده سازمان ملل در تهران عمیقاً با خانواده آقای شجریان و هوادانش از ایران و سراسر جهان ابراز همدردی می‌کند.»



مرداخانی مدیرعامل خانه موسیقی و چهره‌هایی مانند حسین علیزاده، فردین خلعتیری، طهمورس پورناظری، حمیدرضا نوربخش، داریوش بیرینیان و حمید قبادی در کنار خانواده شجریان خوانده شد. همایون شجریان بار دیگر به میان مردم عزادار آمد و اعلام کرد نماز خوانده شده و پیکر به مشهد منتقل می‌شود تا در آرامگاه فردوسی و کنار مزار مهدی آخوان ثالث به خاک سپرده شود. مردم به همایون شجریان تسلیت می‌گفتند اما او گفت: «شما صاحب عز هستید. من هم مانند شما رفتن پدرم را باور ندارم یا نمی‌توانم یا نمی‌خواهم. اگر بخواهم در یک جمله محمدرضا شجریان را توصیف کنم این است که آدم‌های بزرگ مثل او به این کره خاکی می‌آیند تا پیامی را بیاورند و خوش به حال کسانی که این پیام را دریافت می‌کنند.»

«مرغ سحر» خوانی و اشک‌ها و همراهی مردم با خانواده شجریان تا ساعتی پس از خواندن نماز هم ادامه داشت و خیلی‌ها با انتشار عکس‌ها و فیلم‌هایی از آن تلاش می‌کردند مردمی را که نتوانسته بودند در این مراسم شرکت کنند در حس و حال جمعه صبح بهشت زهرا (اس) شریک کنند. پنجشنبه و جمعه مردم ایران یک سوگ جمعی را تجربه کرد. فضایی یک دست سیاه پوش.

پس از اینکه پنجشنبه عصر مقابل بیمارستان جم تهران اعلام شد صبح جمعه در بهشت زهرا (س) نماز بر پیکر استاد محمدرضا شجریان خوانده می‌شود خیلی‌ها خودشان را به بهشت زهرا (س) رساندند. کسانی که می‌دانستند نمی‌توانند به مشهد و طوس بروند می‌خواستند از این فرصت برای خدا حافظی با استاد آواز ایران استفاده کنند. آنهایی که مقابل بیمارستان ایستاده بودند و از تصمیم‌شان برای شرکت در مراسم خواندن نماز حرف می‌زدند از خاطره‌هایی می‌گفتند که از کودکی با تصنیف‌های محمدرضا شجریان داشتند و می‌خواستند با همراهی خانواده شجریان در این مراسم و تاجایی که می‌شود به پاس همه آن خاطره‌ها به محمدرضا شجریان و خانواده‌اش ادای احترام کنند. میان کسانی که در تاریک و روشن صبح در بهشت زهرا (س) جمع شده بودند از هر طیف و چهره و گروهی را می‌شد دید. کسانی که آرام و بلند گریه می‌کردند و با دردست گرفتن عکس‌هایی از محمدرضا شجریان زرمزه می‌کردند: «من ز تو دوری نتوانم دیگر...»

نماز بر پیکر استاد محمدرضا شجریان حدود ساعت ۶ و ۳۰ دقیقه صبح روز جمعه توسط سید محمود دعایی و با حضور سید عباس صالحی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، سید مجتبی حسینی معاون هنری، محمد الهیاری مدیرکل دفتر موسیقی، علی



آنچه از پنجشنبه بر مردم مشردوست ایران گذشت

یک سوگ جمعی